Poliisitarkastaja Ari Jokinen

Eduskunnan suuri valiokunta
SuV@eduskunta.fi

E 125/2020 vp Valtioneuvoston selvitys: EU:n maahanmuutto- ja turvapaikkapolitiikan uudistus

1 Lausuntopyyntö

Eduskunnan suuri valiokunta on pyytänyt Poliisihallitukselta asiantuntijaa kuultavaksi suuren valiokunnan työjaoston etäkokoukseen sekä kirjallista asiantuntijalausuntoa valtioneuvoston selvityksestä EU:n maahanmuutto- ja turvapaikkapolitiikan uudistukseksi.

2 Asiantuntijan lausunto

Komissio ehdottaa uusia menettelyjä, joilla maahan pyrkijän asema tultaisiin määrittämään nykyistä nopeammin. Rajalla otettaisiin käyttöön kaikkiin rajan ilman lupaa ylittäviin EU:n ulkopuolisten maiden kansalaisiin sovellettava saumaton menettely, johon kuuluisi maahantuloa edeltävä seulonta, turvapaikkamenettely ja tarvittaessa nopea palauttamismenettely. Näin prosessit, jotka ovat tällä hetkellä erilliset, yhdistettäisiin.

EU:n maahanmuutto- ja turvapaikkapolitiikan uudistusta voidaan pitää kannatettavana. Esitys sisältää poliisin näkökulmasta seuraavia asioita, joihin tulisi kiinnittää huomiota.

Seulonta

Esityksen mukaan ensimmäisenä vaiheena olisi maahantuloa edeltävä seulonta, jota sovellettaisiin kaikkiin ulkorajan ilman lupaa ylittäviin kolmansien maiden kansalaisiin. Seulonta käsittäisi henkilöllisyyden selvittämisen, terveys- ja turvallisuustarkastukset, sormenjälkien ottamisen ja niiden rekisteröimisen Eurodac-tietokantaan. Jäsenvaltioiden olisi tehtävä seulonta myös, jos henkilö onnistuu välttämään rajatarkastuksen, mutta hänet havaitaan myöhemmin jäsenvaltion alueella.

Jotta tämä menettely toimisi, tulisi varmistua siitä, että nämä rekisteröintitoimenpiteet tulisi tehtyä käytännössä kaikille henkilöille, jotka saapuvat jäsenvaltioiden alueelle ja jotka kuuluvat toimenpiteiden kohderyhmään. Taltioitujen tietojen tulisi olla käytettävissä kaikissa jäsenmaissa rajatarkastusten ja ulkomaalaisvalvonnan yhteydessä, jotta henkilöllisyys saataisiin

varmistettua mahdollisimman luotettavasti. Viranomaisen on tiedettävä, kenen kanssa se on tekemisissä ja näin ollen tiedot siitä; miten henkilöllisyys varmistetaan ja mistä ja miten saadaan lisätietoa henkilöstä, tulisi olla mahdollisimman selkeän rekisterimenettelyn kautta saatavissa. Sormenjälkien ja muiden biometristen tunnisteiden käyttöä tulisi lisätä kaikkialla Euroopassa. Eurodac-asetuksen uudistaminen on kannatettavaa ja samalla tulisi varmistaa, ettei sen kansallinen soveltaminen tarpeettomasti rajoita poliisin turvallisuustyön toteuttamista. Olisi myös tärkeätä varmistaa yhteentoimivuusasetusten lisäksi Interpolin tietokantojen täysimääräinen ja tehokas käyttö.

Turvapaikkamenettely

Poliisin näkökulmasta sujuvat ja laadukkaat turvapaikkamenettelyt alkuvaiheen seulonnasta lähtien takaavat, että hakija voi luottaa asiansa oikeudenmukaiseen käsittelyyn ja asiansa ratkaisemiseen kohtuullisessa ajassa. Nopeutettujen menettelyiden asianmukainen käyttö on osa toimivaa järjestelmää, mutta samalla on huolehdittava riittävistä oikeusturvatakeista. Nopeutetut menettelyt eivät saa johtaa yksilöllisen arvioinnin heikkenemiseen eikä turvapaikanhakijoiden oikeusturvan vaarantumiseen, riippumatta turvapaikanhakijan alkuperämaasta. Tehokas ja kestävä paluujärjestelmä sekä toimiva takaisinottoyhteistyö kolmansien maiden kanssa on myös keskeinen osa maahanmuutto- ja turvapaikkapolitiikan kokonaisuutta.

Turvapaikkajärjestelmän ja vastuunjaon EU:n alueelle tulevista turvapaikanhakijoista on oltava oikeudenmukainen ja kestävä siten, että normaalitilanteessa kaikki jäsenvaltiot pystyvät suoriutumaan velvoitteistaan. Hakemuksen käsittelystä vastuussa oleva valtio on voitava määrittää nopeasti, selkeästi ja yksiselitteisesti. Olisi luotava lainsäädännöllisesti selkeä ja käytännössä toimiva järjestely korkean muuttoliikepaineen tilanteisiin ja erilaisiin kriiseihin, jotta jäsenvaltioille kohdistettaisiin nopeasti ja vaikuttavasti kaikki niiden tarvitsema tuki ja varmistettaisiin yhteisen turvapaikkajärjestelmän toimivuus ja maahanmuuton hallinta myös näissä tilanteissa. EU:n olisi varmistettava perus- ja ihmisoikeuksien toteutuminen myös muuttoliikepaineen ja kriisin tilanteissa. Vahva eurooppalainen turvapaikkavirasto olisi tärkeä osa yhteistä järjestelmää.

Laajamittaisen maahantulon varalta poliisille tulisi antaa toimivaltuudet varmistaa turvapaikanhakijoiden rekisteröintitoimet esimerkiksi siten, ettei poistuminen järjestelykeskuksesta olisi mahdollista ennen kuin toimenpide on suoritettu. Mikäli turvapaikanhakijalla ei ilmeisistä syistä olisi oikeutta turvapaikkaan, tulisi myös voida varmistaa, että ko. henkilö voidaan asianmukaisesti palauttaa lähtömaahan tai kotimaahan. Erityisen ilmeisissä tapauksissa, joissa muitakaan suojeluperusteita ei ole, henkilön poistuminen järjestelykeskuksesta tai muusta paikasta tulisi voida estää, kunnes asia on täytäntöönpanokelpoinen. Huomattavaa on, että vuonna 2015 -tilanne hoidettiin normaaliajan lainsäädännöllä.

Palauttaminen

Komission ehdotuksen mukaan niihin, joiden turvapaikkahakemukset on hylätty turvapaikkaa koskevassa rajamenettelyssä, sovellettaisiin välittömästi palauttamista koskevaa EU:n rajamenettelyä.

Menettelyssä tulisi kiinnittää huomiota siihen, mitkä vaikutukset mahdollisella valituksella on asian käsittelyyn ja miten nopeutettu menettely voitaisiin toteuttaa niin, että se antaisi riittävät oikeusturvatakeet toimenpiteen kohteena olevalle henkilölle. Rajamenettelyn kautta tapahtuvan välittömän palautuksen edellytyksenä olisi se, että palautettava olisi käytännössä koko ajan viranomaisten hallussa katoamisen estämiseksi. Jotta näin voitaisiin menetellä tulisi kansallista lainsäädäntöä muuttaa säilöön ottamisen perusteiden osalta ja tulisi varmistaa säilöönottokapasiteetin riittävyys. Myös oikeuslaitoksen säilöönottokäsittelyn kapasiteetti tulisi varmistaa. Menettelyssä tulisi huomioida edellä mainitun lisäksi myös se, että nopean palauttamismenettelyn toimivuus on viimekädessä kiinni vastaanottavan maan halusta ottaa vastaan palautettavia henkilöitä.

Kuten EU:n maahanmuutto- ja turvapaikkapolitiikan uudistus -asiakirjassa todetaan: muuttoliikettä koskevat EU:n säännöt ovat uskottavia vain siinä tapauksessa, että ne henkilöt, joilla ei ole oikeutta oleskella EU:ssa todella palautetaan.

Jakelu

Eduskunnan suuri valiokunta, SuV@eduskunta.fi

Tiedoksi

Poliisiylijohtaja Seppo Kolehmainen
Poliisijohtaja Sanna Heikinheimo
Poliisiylitarkastaja Mia Poutanen
Poliisiylitarkastaja Karl Linderborg
Ylikomisario Hannu Pietilä
Poliisihallitus, Esikunta
Sisäministeriö, poliisiosasto